

Отримано: 29 квітня 2026 р.

Прорецензовано: 05 травня 2026 р.

Прийнято до друку: 18 травня 2026 р.

Email: o.pchelintseva@chdtu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4472-429X>

Researcher ID ABC-2667-2022

Email: l.sydomenko@chdtu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7148-6146>DOI: [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2026-30\(98\)-173-177](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2026-30(98)-173-177)

Пчелінцева О. Е., Сидоренко Л. М. Риторика як інструмент формування аргументативної компетентності студентів у концептуальному та соціолінгвістичному вимірі сучасної комунікації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2026. Вип. 30(98). С. 173–177.

УДК: 378.147:808.5

Пчелінцева Олена Едуардівна,
докторка філологічних наук, професорка,
завідувачка кафедри української мови та загального мовознавства,
Черкаський державний технологічний університет
Сидоренко Людмила Миколаївна,
кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри української мови та загального мовознавства,
Черкаський державний технологічний університет

РИТОРИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ АРГУМЕНТАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У КОНЦЕПТУАЛЬНОМУ ТА СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОМУ ВИМІРІ СУЧАСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Практика вищої школи свідчить про те, що значна частина студентів має труднощі у побудові логічно послідовних і переконливих висловлювань як в усній, так і в письмовій формі. Це зумовлює потребу в цілеспрямованому формуванні аргументативної компетентності як невіддільного складника загальної фахової підготовки. Риторика інтегрує логічну культуру мислення, точність мовлення та стратегічне бачення комунікативної ситуації, вона є одним із найбільш органічних методологічних інструментів для вирішення цього завдання. Питання адаптації риторичних стратегій до умов багатокультурного та цифрового середовища, необхідність розвитку критичного мислення та формування здатності студентів до ефективної аргументації у різних комунікативних ситуаціях вимагає уваги як на практичному, так і на теоретичному рівнях. Отже, важливим постає наукове осмислення риторики як універсального інструменту організації дискурсу, що сприяє формуванню свідомого, відповідального та компетентного учасника сучасної комунікації.

У пропонуваному дослідженні уточнено зміст поняття «аргументативна компетентність» у контексті риторичної освіти, окреслено теоретичну базу з опорою на сучасні теорії аргументації. Теоретичні положення виявляють свою дієвість тоді, коли знаходять практичне застосування, зокрема під час виконання спеціально дібраних вправ. Характерною рисою таких вправ є їхня орієнтація на реальні комунікативні ситуації, що мотивує студентів не лише засвоювати знання й використовувати їх на практиці, а й формулювати, добирати, інтерпретувати, вдосконалювати, оцінювати аргументи. У статті запропоновано систему практичних вправ для формування аргументативної компетентності студентів вищої школи на основі риторичних принципів і методів навчання.

Ключові слова: аргументативна компетентність; риторика; риторична освіта; комунікативна компетентність; риторичні стратегії.

Olena Pchelintseva,
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Head of the Department of the Ukrainian Language and General Linguistics,
Cherkasy State Technological University
Lyudmyla Sydorenko,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of the Ukrainian Language and General Linguistics,
Cherkasy State Technological University

RHETORIC AS A TOOL FOR DEVELOPING STUDENTS' ARGUMENTATIVE COMPETENCE IN THE CONCEPTUAL AND SOCIOLINGUISTIC DIMENSIONS OF CONTEMPORARY COMMUNICATION

The practice of higher education demonstrates that a considerable number of students experience difficulties in constructing logically coherent and persuasive statements in both oral and written communication. This situation creates the need for the purposeful development of argumentative competence as an integral component of professional training. Rhetoric, which integrates a logical culture of thinking, precision of speech, and a strategic understanding of communicative situations, represents one of the most organic methodological tools for addressing this task.

The adaptation of rhetorical strategies to the conditions of a multicultural and digital environment, together with the necessity to develop critical thinking and students' ability to engage in effective argumentation in various communicative contexts, requires attention at both the theoretical and practical levels. Therefore, it is important to provide a scholarly interpretation of rhetoric as a universal instrument for discourse organization that contributes to the formation of a conscious, responsible, and competent participant in contemporary communication.

The present study clarifies the meaning of the concept of "argumentative competence" within the framework of rhetorical education and outlines its theoretical foundation based on contemporary theories of argumentation. Theoretical principles reveal their effectiveness when they are applied in practice, particularly through specially designed exercises. A distinctive feature of such exercises is their orientation

toward authentic communicative situations, which motivates students not only to acquire knowledge and apply it in practice, but also to formulate, select, interpret, refine, and evaluate arguments.

The article proposes a system of practical exercises aimed at developing argumentative competence among higher education students on the basis of rhetorical principles and teaching methods. The suggested approach contributes to improving students' communicative effectiveness, strengthening their critical and analytical thinking skills, and fostering their ability to participate successfully in academic and professional discourse.

Keywords: argumentative competence; rhetoric; rhetorical education; communicative competence; rhetorical strategies.

Постановка проблеми. Формування аргументативної компетентності студентів як невід'ємного складника їхньої професійної комунікативної підготовки набуває сьогодні особливої актуальності. У контексті стрімких соціокультурних трансформацій, розвитку інформаційного суспільства та посилення ролі публічної комунікації зростає потреба у фахівцях, здатних до критичного мислення, переконливого висловлення позиції та ефективної взаємодії в різних дискурсивних практиках. У зв'язку з цим риторика постає не лише як класична дисципліна, а як дієвий інструмент формування аргументативної культури особистості в умовах сучасного комунікативного середовища.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Особливого значення феномен аргументації набуває у концептуальному та соціолінгвістичному вимірах, що передбачає врахування впливу мовної картини світу, культурних кодів і соціальних чинників на процес породження та сприйняття аргументованого мовлення. Соціолінгвістичні аспекти мовної варіативності та взаємодії мови і суспільства висвітлено у працях П. Гриценка (Гриченко, 2018; Гриченко, 2023), який досліджує функціонування української мови в різних соціальних середовищах. З його міркувань випливає, що аргументація реалізується не лише як логічна побудова висловлення, а як складний соціокультурний феномен, що відображає цінності, норми та ідентичності мовців.

Проблема формування комунікативної та аргументативної компетентності студентів неодноразово ставала предметом наукових досліджень. Теоретичні засади комунікативної лінгвістики, дискурсивного аналізу та текстоцентричного підходу ґрунтовно розроблено у працях А. П. Загнітка, який аналізує структуру мовної системи, розкриває сутність дискурсу та особливості функціонування мовних одиниць у комунікації (Загнітко, 2023).

У дослідженнях М. Ковалик (Ковалик, 2021) і С. В. Толочко (Толочко, 2019; Толочко, Хомич та Колесник, 2024) детально проаналізовано поняття *риторична компетентність* і подано його визначення, на яке ми спираємося у подальшому аналізі: «теоретична та практична здатність фахівця продукувати різноманітні тексти переконливого мовлення в різних видах суспільного й міжособистісного спілкування та публічного мовлення для умотивованого й аргументованого донесення інформації; уміле послуговування засобами риторики з метою впливу на адресата мовлення; риторичного й особистісного самовдосконалення» (Толочко, 2019: 497). Різноманітні методики розвитку риторичної компетентності для різних категорій студентів – майбутніх журналістів, юристів, педагогів запропоновано у дослідженнях Д. Сковронського (Сковронський, 2020), С. Карамана та Д. Даценко (Караман та Даценко, 2024), Н. Гудими (Гудима, 2025). Окремим напрямом наукового аналізу є визначення ефективних методів навчання риторичних вмінь і навичок студентів-іноземців (Драгомирецька, 2023).

Активно розвивається й аналіз аргументації як інструменту впливу у публічній та політичній комунікації. Дослідження цифрового дискурсу та комунікації в умовах війни демонструють трансформацію аргументативних стратегій у соціальних медіа та їхній вплив на суспільну свідомість в умовах інформаційного суспільства. Вагомий внесок у розвиток медіалінгвістики та дослідження сучасного дискурсу зроблено у працях Г. Почепцова (Почепцов, 2021; Почепцов, 2022), де розкрито механізми формування інформаційних повідомлень, маніпулятивних стратегій та впливу на масову свідомість у сучасному медіапросторі. Автор досліджує природу фейків, причини їх швидкого поширення в соціальних мережах і способи протидії інформаційним викривленням, трансформації комунікації в умовах інформаційних війн, ролі когнітивних впливів і необхідності розвитку критичного мислення як складника аргументативної компетентності. Роботи R. Kern (Kern, 2015), G. Kress (Kress, 2010) і R. E. Mayer (Mayer, 2021) суттєво розширюють теоретичні та практичні підстави навчання риторики, оскільки інтегрують перспективи цифрової грамотності, мультимодальності та когнітивної теорії мультимедійного навчання, тим самим сприяючи формуванню риторичної та аргументативної компетентності, а також розвитку критичного мислення.

Водночас проблема інтеграції риторичних підходів у процес формування аргументативної компетентності студентів у концептуальному та соціолінгвістичному вимірах сучасної комунікації потребує подальшого дослідження. Питання адаптації риторичних стратегій до умов багатокультурного та цифрового середовища, необхідність розвитку критичного мислення та формування здатності студентів до ефективної аргументації у різних комунікативних ситуаціях вимагає уваги як на практичному, так і на теоретичному рівнях. У цьому контексті важливим є наукове осмислення риторики як універсального інструменту організації дискурсу, що сприяє формуванню свідомого, відповідального та компетентного учасника сучасної комунікації. Відповідно, **мета нашої статті** полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці системи практичних вправ для формування аргументативної компетентності студентів вищої школи на основі риторичних принципів і методів навчання.

Основні результати. Формування аргументативної компетентності студентів передбачає залучення їх до виконання практичних вправ, оскільки саме під час діяльності відбувається засвоєння логіки побудови аргументу, розвиток критичного мислення та здатність до переконливого висловлювання. Запропонований блок вправ, що передбачає кілька кроків, спрямований на розвиток умінь аргументовано мислити й висловлюватися на заняттях із риторики.

Крок 1. Для розвитку практичної аргументації доцільно виконати вправи “Переконай аудиторію”. Вправа розвиває інтелектуальну гнучкість, вчить передбачати заперечення опонента та будувати спростування. Студент починає бачити проблему об’ємно, а не лінійно.

Ситуація 1. *Університет планує скоротити кількість очних занять і частково перейти на дистанційний формат.*

Завдання: “Підготуйте короткий виступ (5–7 речень) або на підтримку рішення, або проти нього. Обов’язково: 1 теза, 2 аргументи, 1 приклад”.

Ситуація 2. *Деякі студенти активно використовують штучний інтелект для виконання завдань. Вони вважають, що використання штучного інтелекту значно полегшує навчання. Інші студенти вважають, що це знижує рівень знань.*

Завдання: “Побудуйте виступ “ЗА” використання ІІІ, або “ПРОТИ”. Підготуйте короткий виступ: чи варто це дозволити?”

Крок 2. Формування вміння будувати власну позицію.

Ситуація 3. *Скорочення гуманітарних дисциплін. У навчальних програмах пропонують зменшити кількість гуманітарних предметів.*

Завдання: “Аргументуйте свою позицію щодо цієї пропозиції”.

Крок 3. Критичне оцінювання чужої аргументації та її вдосконалення – вправа “Редактор аргументації”. Пропонуємо студентам ознайомитися з текстом і відповісти на запитання.

Текст 1. *Дистанційне навчання неефективне, оскільки під час нього виникають технічні проблеми і студенти не завжди мають доступ до інтернету. Отже, його не варто використовувати у вищій школі.*

1. Чи логічний висновок?
2. Яких аргументів бракує?
3. Додайте 1–2 сильні аргументи.

Текст 2. *Більшість сучасних студентів не хоче вчитися, тому що їм це не потрібно. Стверджують, що зараз головне – це зв’язки, гроші, а не освіта. Саме тому університети втратили свою цінність.*

1. Які логічні помилки є в тексті?
2. Чи є тут факти, чи лише думки?
3. Визначте проблеми тексту (узагальнення, відсутність доказів).

Розпізнавання маніпулятивних стратегій є невіддільною частиною аргументативної компетентності, тому критичний аналіз реальних текстів має практичну цінність. Задля цього, на нашу думку, доречно виконати вправу, яка розвиває як аналітичні, так і мовні навички, що, зі свого боку, вимагає якісного володіння засобами вираження логічних зв’язків.

Вправа “Діагностика хибних аргументів”: пропонуємо студентам кілька різних текстів із прихованими логічними помилками, наприклад:

Текст 3. *Постало питання про необхідність запровадження суворого контролю над використанням дітьми інтернету. Інакше діти будуть мати доступ до небезпечного контенту і будуть повністю беззахисними. Оскільки ми не хочемо, щоб дитина стала жертвою мережі, то вибір очевидний.*

Завдання: “Визначте хибний аргумент. Запропонуйте коректне переформулювання”.

Крок 4. Вміння розпізнавати хибні аргументи тісно пов’язане зі здатністю адаптувати аргументацію залежно від аудиторії. Для формування цієї навички пропонуємо вправу “Різні слухачі”. Студент формулює одну тезу (наприклад, “Подорожі – це не розкіш, а необхідний складник розвитку особистості”), а потім адаптує аргументацію для різних слухачів. Оскільки аргумент завжди залежить від слухача (аудиторії), то вправа формує комунікативну гнучкість і тренує вміння добирати докази залежно від інтересів, цінностей і рівня обізнаності конкретної групи. Для максимальної ефективності мотивуємо студентів не просто повторювати тезу, але й аргументувати її з позиції своєї ролі (студенти, консервативні батьки, HR-директори тощо).

Крок 5. Адаптація аргументів до різних аудиторій передбачає не лише риторичну гнучкість, а й уміння розрізняти факти та суб’єктивні оцінки. Відповідно, для розвитку критичного мислення доцільним, на нашу думку, буде виконання вправи “Факт чи інтерпретація?” через розрізнення фактів, суджень та інтерпретацій. Ця вправа є базовою для уміння аналізувати, оцінювати та ставити під сумнів інформацію. Основна мета – навчити слухачів відрізняти об’єктивну реальність (те, що можна зафіксувати камерою) від суб’єктивного сприйняття (висновків, оцінок, припущень). Нижче наведено текст-ситуацію та перелік тверджень для аналізу.

Текст 4. “Робоча зустріч”.

Понеділок, 9:05 ранку. На кафедрі зібралося семеро викладачів. Дмитро Сергійович, професор кафедри, сидить біля вікна і дивиться на вулицю, не розгортаючи свого блокнота. Лаборант кафедри Вікторія швидко друкує щось у телефоні. Завідувач кафедри запізнився на 5 хвилин, він увійшов до кабінету з розстебнутим гудзиком на піджаку і одразу почав говорити про нову акредитацію. Протягом засідання Дмитро Сергійович жодного разу не взяв слова, а Вікторія двічі перештуквала вимоги до складання графіків відпусток.

Завдання:

I. “Визначте, що з цього є Фактом (Ф), а що – Інтерпретацією (І).

1. Завідувач кафедри не поважає колег, тому запізнився.
2. На кафедрі перебувало восьмеро людей (разом із завідувачем).
3. Дмитро Сергійовичу не цікава тема акредитації.
4. Вікторія була неуважною, бо відволікалася на телефон.
5. Завідувач кафедри був одягнений неохайно.
6. Дмитро Сергійович не робив поміток під час зустрічі.
7. Засідання почалося пізніше запланованого часу.

II. Дайте відповіді на запитання:

1. Чому досить часто виникає заміна фактів інтерпретаціями?
2. Чи впливають інтерпретації на конфлікти? Як саме?

III. Змініть текст так, щоб у ньому була виражена чітко обґрунтована позиція (можна додати приклади чи аргументи)”.
Ця вправа тренує вміння відрізняти об’єктивне від суб’єктивного (факт від думки), бачити маніпуляції, знаходити аргументи.

Крок 6. Не менш важливо навчитися виявляти приховані припущення, на яких ґрунтується будь-яка аргументація. Виконання вправи “Приховані припущення” сприяє розвитку критичного мислення через виявлення неявних (прихованих) припущень в аргументації та перевірку їх обґрунтованості. Вправа розвиває глибоке розуміння аргументації, здатність “бачити між рядками”, аналітичне мислення, доповнює попередню вправу.

Текст 5. *Університетам варто повністю перейти на онлайн-навчання, адже це економить ресурси і робить освіту доступнішою. Якщо студенти можуть навчатися з будь-якого місця, то якість освіти від цього лише покращиться.*

Завдання: “Визначте основну тезу тексту. Знайдіть 2–3 приховані припущення, на яких ґрунтується аргументація (наприклад: що саме вважається “якістю освіти”, чи справді доступність = ефективність тощо). Оцініть, чи є ці припущення обґрунтованими, чи можна їх поставити під сумнів. Сформулюйте один контраргумент та одну уточнену тезу”.

Крок 7. Після того як студенти навчилися аналізувати чужі тексти й розпізнавати приховані припущення, логічним наступним кроком є навчання самостійно конструювати аргумент у правильній послідовності. Для формування вміння вибудовувати логічну структуру аргументу (теза → обґрунтування → приклад → висновок) ефективною є вправа “Збери аргумент”.

Текст 6 (структурно порушений).

А. Це сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Б. Наприклад, під час обговорень студенти активніше включаються в навчання.

В. Інтерактивні методи навчання є ефективними у вищій школі.

Г. Отже, використання таких методів доцільно впроваджувати у навчальний процес.

Завдання: “Відновіть логічну послідовність висловлювання. Визначте тезу, аргумент, приклад, висновок. Додайте ще один власний аргумент”. Збираючи аргумент із розрізнених частин, студент опановує його структуру – і вже готовий до наступного кроку: навчитися перевіряти, чи є логічний зв’язок між причиною та обґрунтованим висновком.

Текст 7. *У нашому місті відкрили торговельний центр, біля якого любить збиратися молодь. Відтоді рівень підліткової злочинності зріс на 10%. Безперечно, що торговельний центр є причиною цього зростання.*

Завдання: “Поясніть помилку причинно-наслідкового зв’язку. Запропонуйте альтернативні пояснення”.

Розроблений блок вправ охоплює завдання на аналіз, редагування та конструювання аргументації, що дає змогу забезпечити поетапне формування аргументативної компетентності студентів.

Висновок дослідження і перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження засвідчує, що розвиток здатності до аргументованого мислення, що охоплює критичний аналіз, риторичну культуру та комунікативну гнучкість, постає як необхідна умова підготовки сучасного фахівця в умовах динамічних суспільних змін. Запропонована система вправ забезпечує наближення навчального процесу до реальних комунікативних ситуацій, що узгоджується з актуальними підходами до організації вищої освіти, які орієнтуються не так на засвоєння готових знань, як на формування здатності діяти в нових і непередбачуваних комунікативних ситуаціях.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні міждисциплінарного потенціалу риторики у взаємодії з дисциплінами фахової підготовки, а також у вивченні особливостей розвитку аргументації в умовах дистанційного навчання.

Література:

- Гриценко П. Ю. Українська мова: державна і державотворча // Український інформаційний простір. 2018. Число 1. С. 32–42.
- Гриценко П. Ю. Мова – буття українськості // Психологія і суспільство. 2024. № 2 (90). С. 6–13. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2024.02>.
- Гудима Н. Риторична компетентність в умовах Нової української школи: нові вимоги до вчителя // Педагогічна освіта: теорія і практика. 2025. Вип. 38. С. 120–132. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2025-38-120-132>.
- Драгомирецька О. О. Формування комунікативної компетентності студентів-іноземців у технічних університетах : дис. ... д-ра філософії. Ізмаїл, 2023.
- Загнітко А. П. Лінгвістика тексту: теорія і практикум. 3-тє вид. Вінниця : ТОВ «Твори», 2023.
- Караман С., Дашенко Д. Формування риторичної компетентності майбутніх журналістів на засадах комунікативно-діяльнісного підходу під час засвоєння мовознавчих дисциплін // Acta Paedagogica Volyniensis. 2024. № 2. С. 79–84.
- Ковалік М. Формування риторичної компетентності студентів // Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 42, Ч. 1. С. 183–188.
- Почепцов Г. Токсичний інфопростір. Як зберегти ясність мислення і свободу дії. Київ : Vivat, 2021.
- Почепцов Г. Сучасні інформаційні технології. Київ : Києво-Могилянська академія, 2022.
- Сковронський Д. Формування риторико-комунікативної компетентності судового оратора // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2020. № 7. С. 96–102.
- Толочко С. В. Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ : Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, 2019.
- Толочко С. В., Хомич В. І., Колесник Т. П. Риторична компетентність викладачів-філологів // Pedagogia ed Educazione. 2024. № 22. С. 327–332. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-26.04.2024.068>.
- Kern R. Language, Literacy, and Technology. Cambridge : Cambridge University Press, 2015.
- Kress G. Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication. London : Routledge, 2010.
- Mayer R. E. Multimedia Learning. 3rd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2021.

References:

- Hrytsenko, P. Yu. (2018). Ukrainska mova: derzhavna i derzhavotvorchia [The Ukrainian language: state and state-building]. *Ukrainskyi informatsiynyi prostir [Ukrainian Information Space]*, 1, 32–42 [in Ukrainian].
- Hrytsenko, P. Yu. (2024). Mova – buttia ukrainskosti [Language as the being of Ukrainian identity]. *Psykhohihiia i suspilstvo [Psychology and Society]*, 2 (90), 6–13. <https://doi.org/10.35774/pis2024.02> [in Ukrainian].
- Hudyma, N. (2025). Rytorychna kompetentnist v umovakh Novoi ukrainskoi shkoly: novi vymohy do vchytelia [Rhetorical competence in the context of the New Ukrainian School: new requirements for teachers]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka [Pedagogical Education: Theory and Practice]*, 38, 120–132. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2025-38-120-132> [in Ukrainian].
- Drahomyretska, O. O. (2023). *Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv-inozemtsiv u tekhnichnykh universytetakh [Formation of communicative competence of foreign students in technical universities]*. Doctor's thesis. Izmail [in Ukrainian].
- Zahnitko, A. P. (2023). *Linhvistyka tekstu: teoriia i praktykum [Text linguistics: theory and practice]*. Vinnytsia: TOV «Tvary» [in Ukrainian].
- Karaman, S., & Datsenko, D. (2024). Formuvannia rytorychnoi kompetentnosti maibutnikh zhurnalistiv na zasakh komunikatyvno-diiialnysnoho pidkhdou pid chas zasvoiennia movoznavchykh dystsyplin [Formation of rhetorical competence of future journalists based on the communicative-activity approach in studying linguistic disciplines]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 2, 79–84 [in Ukrainian].

7. Kovalyk, M. (2021). Formuvannia rytorychnoi kompetentnosti studentiv [Formation of students' rhetorical competence]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk [Current Issues of the Humanities]*, 42 (1), 183–188 [in Ukrainian].
8. Pocheptsov, H. (2021). *Toksychnyi infoprostir. Yak zberehty yasnist myslennia i svobodu dii [Toxic information space. How to preserve clarity of thinking and freedom of action]*. Kyiv: Vivat [in Ukrainian].
9. Pocheptsov, H. (2022). *Suchasni informatsiini tekhnolohii [Modern information technologies]*. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia [in Ukrainian].
10. Skovronskyi, D. (2020). Formuvannia rytoryko-komunikatyvnoi kompetentnosti sudovoho oratora [Formation of rhetorical and communicative competence of a courtroom speaker]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Seriia: Yurydychni nauky [Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences]*, 7, 96–102 [in Ukrainian].
11. Tolochko, S. V. (2019). *Teoretychni y metodychni zasady formuvannia naukovo-metodychnoi kompetentnosti vykladachiv u systemi pisladyplomnoi pedahohichnoi osvity [Theoretical and methodological foundations of forming scientific and methodological competence of teachers in postgraduate pedagogical education]*. Doctor's thesis. Kyiv: Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
12. Tolochko, S. V., Khomych, V. I., & Kolesnyk, T. P. (2024). Rytorychna kompetentnist vykladachiv-filolohiv [Rhetorical competence of philology teachers]. *Pedagogia ed Educazione*, 22, 327–332. <https://doi.org/10.36074/logos-26.04.2024.068> [in Ukrainian].
13. Kern, R. (2015). *Language, Literacy, and Technology*. Cambridge: Cambridge University Press [in English].
14. Kress, G. (2010). *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. London: Routledge [in English].
15. Mayer, R. E. (2021). *Multimedia Learning* (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press [in English].